

Dansk-historieopgave (DHO) i 1.g 2023-2024

Elevens navn:		Klasse:
Vejleder:	Vejleder:	

Opgave 1: Forhold for tyende i klassesamfundet

Gør rede for klasseforholdene i Danmark i slutningen af 1800-tallet, med særligt fokus på tyendets retsstilling og leveforhold

I forlængelse af redegørelsen ønskes en historiefaglig analyse af kilden: Carl Westergaard: "Tyendebladet", 6. oktober 1907 (Bilag 1).

Efterfølgende skal du placere forfatteren Jeppe Aakjær litteraturhistorisk og give en analyse og fortolkning af teksten *Vredens børn*, 1904 (uddrag, Bilag 2). Analysen skal bl.a. give en karakteristik af miljøet samt de konflikter, tyendet står i.

Giv slutteligt en vurdering af, hvordan Aakjærs bog kan ses som et indlæg i tidens samfundsdebat.

Opgaven skal have et omfang af 6-8 sider á 2400 anslag (inkl. mellemrum)

Bilag:

Bilag 1: Carl Westergaard: "Tyendebladet", 6. oktober 1907 (uddrag)

Bilag 2: Jeppe Aakjær - uddrag af *Vredens børn* (1904)

Opgavebesvarelsen afleveres onsdag d. 8. maj 2024 kl. 21.00 i Lectio. Besvarelsen skal indeholde et resumé.

Denne blanket indsættes som første side i opgavebesvarelsen

Bilag 1: Carl Westergaard: Leder i Tyendebladet, 6. oktober 1907

Kildeintroduktion:

Omkring år 1900 begyndte det kvindelige tyende i byerne at organisere sig i Københavns Tjenestepigeforening og De Samvirkende Tjenestepigeforeninger, stiftet af Marie Christensen (1871-1945), men tyendet på landet var stadigvæk en fragmenteret gruppe. Landarbejderen Carl Westergaard (1885-1954) fik under højskoleophold styrket sin interesse for tyendets dårlige vilkår og manglende politiske rettigheder, og han stiftede i 1907 Tyendeforbundet med økonomisk støtte fra De samvirkende Fagforbund. Foreningen krævede en forbedring af landarbejdernes bolig- og arbejdsvilkår, afskaffelse af Tyendeloven, højere løn og kortere arbejdstid samt valgret og valgbarhed. Carl Westergaard blev foreningens formand, kasserer og redaktør på foreningsbladet. Den første udgave af Tyendebladet udkom den 6. oktober 1907. På forsiden var den nyskrevne Tyendesang af Jeppe Aakjær (1866-1930) trykt. I lederen, som du kan læse nedenfor, skrev Carl Westergaard formålet med foreningen og det nye blad.

2 ”Tyendebladet”

4 Atter beriges vort Land med et nyt Blad. Det er jo ingenlunde noget nyt Fænomen, da der jo baade mod Vinter og Vaar udkommer nye Blade.

6 Dog – vort Blad har en Fordel frem for de andre: Det udgives af et nyt, opvaagnende Samfundslag, og skal være Organ for den Bevægelse, vort Folkesamfunds nederste Lag – Tyendet – i det sidste Aar har rejst. For saa vidt er det noget nyt.

8 Det er første Gang i vort Lands Historie, at Tyendet og Landarbejderne har forsøgt at organisere sig med det bestemte Maal: at tilkæmpe sig bedre Livsvilkaar.

10 ...

12 - Vi har Opgaver nok at tage op; vi har Maal nok at kæmpe for at naa, og vi har Mod til at tage fat!

14 - Paa hvilken tid af vort Lands Historie har der vel været et Folkelag, der har været saa daarligt stillet som os? Hvornaar har der været større Kløft mellem de forskellige Klasser, end der er mellem Tyendet og de andre? Vi ved det ikke! Vi tror ikke, det
16 nogensinde har været. Derfor forekommer det os endnu mere naturligt, at der nu bliver
18 begyndt paa at udjævne denne Klasseskel – begyndt netop af dem, der bedst føler det, nemlig Tyendet.

20 Det er i denne Kamp, at Tyendebladet skal være os en trofast Hjælper og Samlingsmærke.

- 22 - Husmændene har nu faaet deres Organisation og deres Blad. Storbønderne ligeledes. Arbejderne i Byerne deres. Og Frugten? Ja, vi ser den tydelig. De har vunden derved, vunden i Kultur og økonomisk Velstand.
- 24 Hvorfor skal vi – den nederste Klasse – Tyendet, ikke ogsaa have vor Organisation og vort Blad?
- 26 Jo, selvfølgelig. Vi kan jo vente os det samme som de andre: Udvikling og Fremgang!
- 28 Vi vil derved jævne Kløften mellem os og de andre – og derved faa vor Menneskeret respekteret.
- ...
- 30 - Og hvad gaar vort Arbejde da ud paa?
- 32 Først og fremmest dette: Fuldstændig Afskaffelse af den gamle, afskyelige Klasselov, Tyendeloven – den Lov, hvori al Fortidens Forbandelse og Trællesystem har sat Frugt[.]
- 34 Og den samme Vej med denne Lovs Følgesvend, Skudsmaalsbøgerne – disse Bøger, som nu bruges til at brændemærke uskyldige Tjenestefolk, samt skaffe en virkelig Beskyttelseslov for Børnene og de Umyndige, Valgret og Valgbarhed,
- 36 Ulykkesforsikring, bedre Beboelseslokaler i Stedet for de sundhedsfarlige, raadne Kamre, vi nu har. Kortere Arbejdstid, saaledes at vi kan faa Tid til aandelig Udvikling
- 38 og personlig Dygtiggørelse. Højere Løn og en mere menneskelig Behandling.
- Jo, jo, der er Opgaver nok – Maal nok, at arbejde for.
- 40 Ingen Bevægelse og intet Blad har saa stor Eksistensberettigelse som vort. Ingen Bevægelse og ingen Blade har større og mere vigtige Opgaver end vore.
- 42 ...
- Hvem vil nu støtte os i disse Bestræbelser?
- 44 Ja, først og fremmest vil vi bede vore Kammerater – Tyendet og Landarbejderne – om deres fulde Støtte.
- 46 Men ogsaa Husmændene.
- 48 Det er jo deres Børn, der skal følge efter os i Staldkamrene og paa Herregaardsmarkerne, derfor bør ogsaa Husmændene støtte os.
- 50 Vi beder ogsaa de organiserede Arbejdere, som allerede har mildnet deres Kaar saa meget gennem Organisationen, om at støtte os. Det vil jo kun være noget, de som gode Klassefæller vil føle som sin Pligt at gøre.
- 52 Og sidst beder vi hele det samlede Demokrati om Støtte. Demokratiets første og store Maal er jo at komme de mest lidende til Hjælp. Her er rig Lejlighed til praktisk
- 54 Handling, og vi haaber den ikke udebliver.

56 Det er jo de Tusinder af Tjenestefolk og Landarbejdere, der skal fylde op i Demokratiets Rækker og bringe den demokratiske Tanke frem til Sejr.

Carl Westergaard.

58

Det første nummer af Tyendebladet, 6. oktober 1907. Øverst Jeppe Aakjærs nyskrevne sang, nederst Carl Westergaards leder.

Foto: danmarkshistorien.dk.

Jeppe Aakjær: Uddrag af „Vredens børn” (1904)

---

1 Atter drev han om bag laden for at være ene med sin bedrøvelse.

Nu hørte han rå brøl og latter, der kom henne fra malkepige-huset, en udbygning bag ved fæstalden med indgang fra denne. Det var altså der, gildet stod, tænkte Per. Det kunne dog være rart et vide, hvem der var med og hvad de tog sig for. Per gik ind under muren for at få et kig gennem vinduerne. Han fandt snart et sted, hvor han kunne stå ubemærket; det var omme bag ajlepumpen, der kastede en tung skygge hen over de snavsede ruder. Pumpen var så ækel, at man syntes, at endogså dens skygge måtte stinke.

Umiddelbart foran vindueskarmen brede sig en stor skræppeskov, der i midten kløvedes af en veltrampet sti, der løb om mod det af pigekammervinduerne, der havde bevægelige hængsler.

Det var en elskovssti, trådt af natlige bejlere, dels fra selve gården, dels fra det omliggende bondeland.

Per så, at de besøgende i aften udelukkende var gårdens slot-karle, mest ugifte folk, også dog et par familiefædre, der havde ladet sig friste af den kære brændevin. Per kendte særdeles vel dette natlige helvede, hvor der var indrettet herberge for 12-14 arbejdskvinder i alle aldre.

Af alle de tyendekuler, han havde set under sin lange tjenestetid, var denne ubetinget den hæsligste. Selv det elendighedsrum, der med sine seks stinkende dobbeltsenge udgjorde gårdens karlekammer, måtte kaldes tåleligt, sammenlignet med dette; thi her i pigekamret var det ikke gjort med, at man lå to i hver seng (når man ikke lå tre eller endog fire, hvoraf altså de to var forsynede med Amors partout-kort med indgang gennem vinduet); men for at spare plads havde man rejst to rækker af senge over hinanden som to mælkehylde; de kvinder, som skulle op på øverste hylde, måtte i afklædt stand bestige den ad en simpel trappe, der altid fattedes et eller flere trin og flyttedes fra seng til seng, alt eftersom beboerne blev færdige med afklædningen.

Pladsen heroppe under det utætte loft var i enhver henseende forfærdelig, især i de hede sommernætter, når stanken fra de kraftfodrede kreaturer i den tilstødende kostald og de andres klumre ånde hang over ens ansigt som tungt som et grydelåg. Derfor blev der altid anvist de sidstankomme plads heroppe, mens de ældre i gårde bemægtigede sig de nederste senge.

I dette paradoks af et soverum sad da i aften en 10-12 mandlige skintinger og gjorde sig det hjemligt. De måtte være trængt ind i rummet på et ret sent tidspunkt, for alle kvinderne lå i deres senge, ihvorvel det havde en dårlig art med at sove.

Hvert øjeblik væltede en tyk strøm af rå mandslatter nu og da gennemskingret af et kvindevin ud af det åbne vindue som af en sluse og rystede den kølige natteluft.

De fleste af mandfolkene spillede kort. Nogle møgfjæl var hentet ind fra nødset og lagt fra seng til seng over den smalle midtergang. Den, der her satte trumf i bordet, fik forsegling på knoerne, så det forslog noget. Da indsatsen bestod af større eller mindre elskovsydelser, der uden mange ophævelser toges med det samme, fulgtes spillet med lidenskabelig opmærksomhed trindt om i sengene. Alle vegne i dissens hjørner glimtede brændevinsflasker, hvis åbne halse forjog al anden ilde lugt, så langt deres ramme ånde nåede; flaskerne ræktes flittigt op og ned mellem sengene og ud over de skidne spilleborde; men når flasken atter

1 sattes tilbage på sin plads gjorde hænderne sig ofte svinkeærinder både her og der. De tømte flasker måtte gøre tjeneste som lysestager.

Det hændte, at bedst som en af spillerne anstrengte sin tågede hjerne for at finde den bedste løsning under et vanskeligt udspil, kom en nøgen fod ud af sengen og gav ham et
5 tryk i nakken, så alle hans korthuse styrtede hulter til bulter.

Nu var man tilsyneladende bleven ked af kortspillet, thi under et syndens spektakel blev alle bordene med et styrtet over ende, hvorved også en del af lysene gik i løbet.

Endnu levnedes der dog så mange, at man til nød kunne skelne, hvad der foregik inde i hulen; nøgne kvindelegemer lyste som flager gennem halvmørket, drukne mandfolk ravede
10 og tumlede fra seng til seng, hvin og eder sønderskar ustandseligt den tavse nat.

På en gang samlede mandfolkene sig i en tæt klump midt i hulen. Der var bleven indgået et spændende væddemål. Grå Lusse, et halvgammelt, førladent fruentimmer med en nakke som en Yorkshire-orne og et lungeslag over højre kind, skulle i dybeste negligé gå til tops på stigen med en fyldt brændevinsflaske mellem tænderne, det vil sige: flasken skulle holdes
15 i tolden med tænderne alene. Lykkedes forsøget, skulle flasken være Lusses; ellers skulle hun bøde efter evne. (...)

Dette eksperiment såvel som de efterfølgende opløstes i hyl og tummel og nævekampe. På en gang flængedes den grå dagning af våndefuld gråd og klage. Per rejste sig på tæerne og lyttede heftigt. Det var ikke en dreven tøjtes hyklede brandalarm, det var en ung kvinde,
20 der klynkede og bad for sin uskyld.

Per var kommen til at huske på en bleg og stille husmandsdatter, der var kommen til gården for en uges tid siden, og som i al den tid havde gået og set på det voldsomme liv omkring sig med nogle underlige, rædde øjne.

Han huskede tillige, at han en dag på engen havde hørt Jakob – denne bandit fra hans
25 barneår, der efter talrige ophold på straffeanstalterne nu var havnet her – og endnu en fløs lægge råd op om, at den nyankomne blandt slætpigerne skulle „prøves af”.

I et nu forlod Per sin passive stilling bag pumpen og kastede sig i et smidigt spring ind ad det åbne vindue. Han så foran sig et bølgende mylder af ravende mænd, der skogrede og hikkede og slog sig på lårene, mens de våndefulde skrig lød endnu en gang hen gennem
30 det forpestede rum.

Pers udseende skiftede og mørknede som en dam i blæst. Han mindedes brat hin dag i barndommen, da han i Nørgaards karlekammer stred for sin uskyld mod tre rå mennesker.

Lynsnar stod han midt i flokken.

„Hvad er det, I tar jer for! Er der ingen af jer andre, der har døtre, I ett vil ha trådt ned!”
35 Ved disse ord krøb to-tre gifte daglejere til en side.

„Væk fra den seng der, Satan hagle mig!” Med dette udbrud fejede Per endnu en dyng halvdrukne mandfolk bort med en kraft, så deres træskohæle slog hult imod sengfjælene.

I et eneste sæt var han oppe på stigen, der stod lænet mod den af de øverste alkover, hvorfra skrigene kom. Her søgte Jakob med næveslag og plumpe greb at bryde den sidste
40 modstand hos en ung, halvaflædt kvinde (...)

Med et kjæmpetag rev Per banditten ud over sengestokken; hans krop faldt til jorden som en sæk ben.

„Knap di bowser!” råbte Per og gav ham i det samme et svuppende spark ind på hoften. Jakob bugtede sig på jorden som en mørkets dæmon. Alle hans træk var som vredne af led.

1 I et nu svajede han i vejret og sprang imod Per som en hugorm. En foldeknivs hjortetaks-
skaft lå fast i hans hånd. Fra de omstående hørtes en forvirret råben. I samme sekund havde
Per grebet om Jakobs håndled, og efter at den blinkende od i nogen tid havde bevæget sig
i vilde zigzaglinjer over de to bryderes hoveder, faldt kniven med et dødt klask mod gulvet.

5 Per knækkede Jakob ned som et stykke kvas og gennemgarvede ham fra øverst til nederst
med tørre hug. Jakobs kammerater begyndte at knurre.
„Å,” sa de andre, „lad dem slås, lad dem slås, lad dem jævn dje træd, så længe ingen af
dem trækker æ knyw.”

Med et vildt brag sprang nu døren til fæstalden op, og rød og forpustet stormede for-
valteren ind i kamret. Alle de halvnøgne kvinder fik travlt med at komme under dynerne.
10 Daglejerne ønskede hver især, at også de kunne have fundet et musehul.
„Hvad satan i hule helvede er det for en kommers! Ligger I her og horer og slås og forstyr-
rer malkekøernes ro midt nattetider! Holder I ikke op, I fulde svin, når jeres forvalter befaler
det! Da skal jeg, den onde gale mig, lære jer!”

15 Med disse ord rettede forvalteren et bredt spark mod Pers lysk.
Per slap Jakob og stod nu med frygtelige øjne oprejst foran forvalteren. Med et kæmpestød
plantede han sin knytnæve lige i næsen på ham. Forvalteren styrtede til jorden som en stud.
Under kampen for at komme op igen, fik han overkroppen ind under en af de høje senge,
så kun hans ben var frie. Hans sparkende støvlesnuder havde endnu kalk på sig fra luge-
20 opspringet.
Per havde nu let spil over for sin fjende, og han lod ikke fordelen slippe sig af hænde.
Der var ikke en fiber i det bebryndede legeme, der her skjald under ham, som han ikke
ønskede at døde.
Var han ikke i sin gode ret, om han kvalte den, der havde sparket ham med den samme
25 fod, som havde nedtrådt hans eneste lykkeblomst! Instinktmæssigt søgte hans hænder
forvalterens strube, og kun ved et voldsomt nakkeslæng, hvorved han slog panden til blods
mod sengens rådne bundfjæl, lykkedes det forvalteren at fri sin hals. Men derfor var han
ikke reddet fra Pers hævnende hænder.
I hans grå, toradede jakke hang der endnu let kendelige rester af den duft, der altid stod
30 omkring Anna; den hidsede nu Per op til den vildeste voldsomhed, og hans næve faldt
som en smedehammer ned over det forbandede hjerte, der slog derinde under den grå
spændetamp.
Under de tvendes kamp havde Jakob atter fundet sin kniv, som han nu svang mod den
knælende Pers ryg; til trods for, at en af de nærmeststående søgte at afbøde hugget, træng-
35 te det dog ind under Pers højre skulderblad.
I det samme lød et skingrende skrig fra den øverste alkove. Den mishandlede unge
kvinde havde deroppefra med de ræddeste øjne fulgt den rå kamp. Da hun nu så den onde
Jakob med sin fundne kniv i hånden styrtede frem mod hendes ubeskyttede redningsmand,
føjte hun ligesom noget slå klik i sin hjerne, og halvnøgen som hun var, kun iført sin særk
40 og et kort skørt, kastede hun sig ned fra den høje alkove, sprang ud af det åbne vindue, jog
gennem skræppeskoven og videre ud over de duggrå marker.
Hver rest af rus var som pustet bort fra mændenes bevidsthed ved synet af Pers væl-
dende blod. Og efter at den rasende Jakob var bleven overvunden og bastet, og den gen-
nempryglede forvalter slukøret atter var kommet på benene og havde givet ordre til ilkørsel

1 efter læge og sognefoged, satte en flok af de raskeste efter den flygtende Birgitte. Men
ingen af dem kunne indhente den ulykkelige, der bares frem på vanviddets vinger. På bare
ben, der lyste i det begyndende gry, og med sit grove skørt løftet op over det myge, let skal-
lende knæ, løb hun som en rå, der var kommen ud på vild mark og ingen frelser øjner, løb og
5 løb med den overnaturlige lethed, som kun vanviddet skænker; gærder og pighegn hindrede
hende ikke mere end den flyvende sommers spindeltråde: grøfter, som ingen jordisk magt
tidligere havde kunnet få hende til at overskride, tog hun nu som en svale. Vanviddet bar
hende over grøft og gærde, over kjær og dampende vildenge, hvor den gule okker sætter
rust om foden, bar hende ind gennem tåge-ruller og ud igen, hvirvlende hende heftigere og
10 heftigere af sted, ud mod den mørkblå, morgenkrusede, frelsende fjord.

Da mændene kom til, lå hun på fjord-spejlet som en hvid, vingeskudt fugl.

De bar hende ind på stranden; hendes slaphængende, nøgne arme havde blågrønne
mærker efter voldsmandens greb, og fra venstre fod dryppede der blod efter en flænge af
stargræssets hvasse klinger.

15 De rullede hende rundt i det våde græs, så hendes hår løstes og faldt ned over hendes
mund; med et løftedes de blonde lokker af hendes tunge åndedrag.

„Å, hvorfor kan jeg dog ikke få lov til at dø!”

Men de agtede ikke hendes fortvivlede bønner. Alt, hvad fjordens var, måtte hun give
tilbage.

20 Kun i øjnene vedblev det resten af hendes liv at flakke som små krusede fjordbølger, der
hverken ved ud eller ind.

Akseli Gallen-Kallela (1865-1931): „Den vildfarende” (1886).

Den berømte finske maler har i dette maleri skildret et overgreb på den ganske unge pige.

DE moderne gennembrud 1870-1914

© 2011 Jørn Jacobsen, Conni Paldam og Systime A/S

Kopiering og anden gengivelse af dette værk eller dele deraf er kun tilladt efter reglerne i gældende lov om ophavsret, eller inden for rammerne af en aftale med COPY-DAN. Al anden udnyttelse forudsætter en skriftlig aftale med forlaget.

Omslag: Anne Marie Kaad

Omslagsillustration:

Gustave Caillebotte (1848-94): „Gade i Paris, regnvejrsdag”

Sat med Akzidenz-Grotesk BQ 10/13

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:
Systime A/S

Trykt hos:

Special-Trykkeriet Viborg a-s

Printed in Denmark 2011

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978-87-616-2664-6

SYSTIME

Skt. Pauls Gade 25

DK-8000 Århus C

Tlf.: 70 12 11 00

systime.dk

